

העצרת.

ואילין דרחוקין מנהון [והרחוקים מהם טפי] מביאין שקליהם בפרום החג.

וכך יהיה לכל ישראל חלק בקרבנות.

ואם כן, שתורמים תרומה מיוחדת משקליהם של המקומות הרחוקים, לפי זמן הגעתם, אין צורך להקדים ולהשמיע על השקלים לבני כבל ולשאר המדינות הרחוקות קודם א' באדר, כיון שזמן תרומת הלישכה משקליהם הוא אכן מאוחר מפרוס הפסח, ואין מקום לשאלת רבי חזקיה.

ב-ב אמר ליה: לא כדבריך הוא, שאמרת יש זמן מיוחד לכל מקום לתרומת הלישכה משקליו.

אלא כולה כאחת היא באה. שזמן כולם הוא בא' בניסן.

כי מיד בראש חודש ניסן צריך שיהיו הקרבנות שייכים לכל ישראל, שיתכפרו בהם כולם.

ולמה אמרו "בשלשה פרקים תורמין את הלשכה" ואין תורמים אותה בפעם אחת, מאחר שהזמן של כולם שווה?

טעמו של דבר — כדי לעשות פומבי [פרסום] לדבר.

שבג' זמנים הללו מתאספים כל ישראל לעלות לרגל, ואז היו תורמין, להודיע לכולם שיש לכל א' מישראל חלק בכל הקרבנות ציבור שמקריבין בכל יום.

רבי יהודה בר פזי בשם רבי אמר: הן [אין] נקרא את הפסוקים שיובאו להלן ולא נבעת [נחרד]! ?

הרי אם נבחין בהנהגת עם ישראל המוזכרת במקראות הללו, בין התנהגותם הטובה להתנהגותם הרעה, נלמד אנו מה גדול כחו של היצר הרע.

א. שהרי כשהתנדבו בני ישראל לטובה, לבנין המשכן, כתיב [שמות לה כב] "ויבאו האנשים על הנשים — כל נדיב לב הביאו".

הרי שנדיבי לב הם שהביאו תרומה למשכן ה', ולא כל העם.

ואילו כשהתנדבו לרעה לצורך עשיית העגל, כתיב [שמות לג ב] "ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם, ויביאו אל אהרן", שאף אותם שלא היו נדיבי לב הביאו נזמיהם לעשיית העגל.

ב. עוד חילוק מצינו בין יציאת בני ישראל לטובה או לרעה.

שכשיצאו לטובה, לקבלת התורה, כתיב "ויוצא משה את העם", ולא יצאו מעצמן לקבל התורה אלא הוצרך משה להוציאן.

ואילו ביציאתן לרעה, בחטא המרגלים, כתיב "ותקרבון אלי כלכם", מעצמן קרבו.

ג. וכמו כן, לטובה כתיב: אז ישיר משה ובני ישראל. שרק על ידי שירת משה שהתחיל לשיר נתעוררו גם בני ישראל ונצטרפו לשירה.

ואילו לרעה, בביאת המרגלים, כתיב "ותשא כל העדה, ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא" — מעצמן נשאו קולם בבכי בלא שעוררום לכך.

אמר רבי חייא בר אבא: כבר הוכיחם הנביא

צפניה לבני ישראל על הנהגה חלוקה זו בין טובה לרעה.

דכתיב [בצפניה ג ז] "אכן השכימו השחיתה כל עלילותם" שהוכיחם על כך שכל השחתה שהיו עושים — בהשכמה היו עושים אותה. כדכתיב גבי העגל "וישכימו ממחרת". ואילו גבי נדבת המשכן כתיב "והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר", ולא בהשכמה ממש.

אמר רבי אבא בר אבא: אין אתה יכול לעמוד על אופיא [דעתה ומנהגה] של אומה זו. שלכל ענין אשר הם נתבעים ליתן ממון הם נותנים, בין לטוב ובין לרע.

נתבעין לעגל ונותנין. נתבעין למשכן ונותנין.

תנא ריב"ח הדא מתניתא [שנה ריב"ח ברייתא זון דלהלן, החולקת על רבי אבא, האומר שנתיתם למשכן היתה מכח נימוסם והנהגתם ליתן לכל אשר ישאלום לרע או לטוב.

אלא, מדעת עשו כן, לכפר על חטא העגל.

דתניא: כתיב "ועשית כפורת זהב טהור" — יבא זהב של כפורת וכפר על זהב של עגל.

וכן כל מה שנתנו לצורך המשכן, לכפרת חטא העגל ניתן.

רבי חני בשם רשב"ג אמר: שלש "תרומות" נאמרו בפרשה זאת ד"ויקחו לי תרומה".

ומדכתיב שלש פעמים "תרומה", למדים אנו שנצטוו על ג' סוגי תרומות, ואלו הם:

א. תרומת האדנים — היא תרומת בקע לגולגולת, שנעשו ממנה אדני המשכן, כמפורש בפרשת פקודי [לט, כו כז].

ב. ותרומת שקלים — הניתנת לצורך הקרבת הקרבנות.

ג. ותרומת המשכן — היא התרומה שנדב כל אחד לבנין המשכן וכליו.

ומפרשת הגמרא כיצד אנו למדים ג' תרומות אלו מן הפסוקים:

א. "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" — זו תרומת האדנים.

ב. "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" — זו תרומת שקלים. שהרי שתי התרומות האחרות נאמרו סתם בלשון "תרומה", וכאן נאמר "תרומתי", ויש לדייק מלשון זו שהמדובר הוא בתרומת מחצית השקל, שבשקלים הללו היו לוקחין קרבנות לצורך גבוה.

ג. "וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת ותכלת וארגמן" — זו תרומת המשכן. שהרי אין צורך בכל המינים הללו אלא לבנין המשכן.

ומכך ששתי התרומות האחרונות הן בהכרח תרומת שקלים ותרומת המשכן, ידעינן שה"תרומה" הראשונה הכתובה בקרא ד"ויקחו לי תרומה" היא תרומת האדנים.

ועתה מפרשת הגמרא את דינם של תרומות אלו:

א. תרומת המשכן, המיועדת לצורך בנין המשכן — מה שירצו התורמים יביאו.

ב. תרומת שקלים המיועדת לצורך קרבן ציבור — **מה שירצו הציבור יעשו**.

לאיזה קרבן ציבור שהיו צריכין היו נוטלין מהשקלים הללו [וכן מבקרי המומין היו לוקחין שכון ממעות אלן].

אבל בתרומה זו יד כולן שווה [גירסת הגר"א]: **העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל**.

לעומת תרומת המשכן, שכל אחד הביא נדבת לבו.

ג. תרומת אדנים — אינה הולכת אלא לאדנים.

וגם בתרומה זו יד כולם שווה: **העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל**.

אמר רבי אבון: אף בפרשה הזאת, פרשת שקלים, האמורה בפרשת כי תשא, נאמרו בה ברמיזה ג' תרומות אלו הנזכרות בפרשת תרומה. דכתיב בה: א. מחצית השקל תרומה לה'.

ב. כל העובר על הפקודים יתן תרומת ה'.

ג. לתת את תרומת ה'.

שנינו במשנתינו: **בחמשה עשר בו** [באדר] קורין את המגילה בכרכים.

[דברי הגמרא כאן מתפרשים לפי הפירוש "תקלין חדתיין", ועיין בקרבן העדה שפירש באופן אחר].

ומקשינן: וכי לא כן אמר רבי חלבו אמר רב הונא רב בשם רבי חייא רבה הגדול: הכל

יוצאין במקרא מגילה בי"ד אדר, ואפילו בני הכרכים שעיקר תקנת קריאת המגילה אצלם הוא בט"ו באדר, לפי שהוא עיקר זמן קריאתה.

ולבריו תיקשי, מדוע נקט רבי במשנה רק זמן קריאתם של בני הכרכים ולא שנה את עיקר הזמן של קריאת מגילה ביום ארבעה עשר, שהכל יוצאין בו?

ובהכרח, שלדעת רבי, אין הכל יוצאין בקריאת י"ד. ולכך שנה במשנה את זמנם של בני כרכים בחמשה עשר, לומר לך שזמן קריאת המגילה בכרכים הוא דווקא בט"ו באדר, דומיא דשאר הדברים שהוזכרו במשנתנו, שזמנם דווקא בט"ו אדר.

ותקשי לרבי חייא רבה שאמר הכל יוצאין בקריאת י"ד.

ומשנינן: זה שנקטה המשנה את יום חמשה עשר באדר, שהוא זמן קריאת המגילה של בני כרכים ולא נקטה י"ד באדר, אין זה משום שאין בני כרכים יוצאים בקריאת י"ד.

ולא בא התנא אלא ללמדך שכל המצוות השנויות במשנתנו, כגון מתקנים את הדרכים וכדומה, הנהוגות באדר שני, אינן נוהגות באדר ראשון.

לפי שכל המצוות שהוזכרו הם כדי לתקן את נזקי ימות הגשמים. ובאדר ראשון עדיין גשמים יורדים.

ונקט התנא זמן קריאה של כרכים, כדי לכלול מצוות קריאת מגילה עם שאר הדברים שזמנם בט"ו באדר.

ונלמד מדין המגילה עליהם, כמו שאין

המגילה נקראת אלא באדר שני, אלו נמי אינן נוהגות אלא באדר שני.

ומעתה שוב אין פירכא על דברי רבי חייא רבה שאמר הכל יוצאין בקריאת המגילה בי"ד באדר.

רבי יוסה ורבי אחא הוון יתבין [ישבו יחדיו].

אמר רבי יוסה לרבי אחא: לא מסתברא זה שאמרנו כי בני הכרכים המוקפין חומה שקראו המגילה בי"ד אדר יצאו ידי חובתן, **אלא לשעבר**, שכבר עבר יום ט"ו באדר. שאז אמרינן כיון שבדיעבד שמעו בני הכרכים את קריאת המגילה בי"ד, וכבר עבר ט"ו, יצאו ידי חובתם.

אבל לבא [לכתחילה], אם קראו בי"ד ועדיין לא עבר יום ט"ו — **לא** אמרינן שיצאו כבר ידי חובה ואין צריך לקרותה שוב. אלא. יחזרו ויקראוה בט"ו, כדינם לכתחילה.

וההוכחה על כך:

דחא תני במגילה: מקום שנהגו לקרותה שני ימים מחמת הספק אם עירם מוקפת חומה מימות יהושע בן נון וזמן קריאתו הוא בט"ו, או שחומתה אינה מימות יהושע וזמנה בי"ד — **קורין אותה שני ימים**.

ואם נאמר שבן כרך שקרא בי"ד יצא ידי חובתו אף לכתחילה ואין צריך לחזור ולקרות בט"ו, מדוע בעירות המסופקות קורין בשני הימים מספק? והרי כבר קראוה בי"ד, ואפילו אם עירם מוקפת חומה מימות יהושע יצאו ידי חובתן.

ומוכח, שרק בדיעבד, אם קראו בי"ד ועבר

יום ט"ו, יצאו ידי חובתם. אך לכתחילה צריך לחזור ולקרות בט"ו.

אמר ליה רב אחא: אוף אנא סבר כן [אף אני סובר כדבריך], שבן כרך הקורא בי"ד, הגם שיוצא בדיעבד, מכל מקום לכתחילה עליו לחזור ולקרותה בט"ו.

אמר רבי מנא: ויאות — יפה אמר רבי יוסה!

שהרי אילו בן ט"ו שקראה בי"ד, ולא קראה בט"ו — **שמא שומעין לו** [לפי גירסת הגר"א]?!
?

והרי אם אתה אומר כן, שאין הוא צריך לחזור ולקרותה בט"ו — **נמצאת עוקר זמן ברכים בידך**, שכל אחד ואחד יקרא בי"ד, ודיו.

אלא ודאי, לכתחילה אף הקורא בי"ד צריך לחזור ולקרותה בט"ו.

תני רבי שמעון בן גמליאל אומר: מצוות הנוהגות באדר שני, כגון מקרא מגילה, ומתנות לאביונים, וקריאת סדר פרשיות שקלים, זכור ופרה, **אינן נוהגות באדר ראשון**.

חזין מהספר ותענית, שהן שווין בזה ובזה, שאף י"ד וט"ו באדר ראשון אסורים בהספר ותענית.

ופליג בזה רבן שמעון בן גמליאל על תנא קמא, המובא בתלמוד בבלי מגילה ו א, הסובר שאף קריאת סדר פרשיות שנוהגין לקרוא באדר, אם קראו באדר ראשון שפיר דמי.

וכתב המאירי: כיון שהזמן הזה הוא קרוב לסוף השנה, היו בית דין מעיינים ומחפשים בדברים אלו, כדי לזרו ולמהר בהשלמתם, שתכלה שנה עם עונשיה.

ועתה, מביאה הגמרא תוספתא במסכת מועד קטן, הדנה בהיתר עשיית מלאכה במועד לצורך הרבים.

ומפרטת הברייתא שם מה הם צרכי הרבים, ומשם אנו למדים לכאן, מה הם צרכי הרבים של משנתינו הצריכין להעשות בט"ו באדר.

ולדעת הגר"א, לא הובאה הברייתא כדי לומר שאת כל צרכי הרבים יש לעשות בט"ו באדר, באם לא עשאו קודם לכן, היות ודברי התוספתא מתייחסים רק לחול המועד.

ולא הובאה הברייתא הזאת אלא רק כדי להקשות על הדין של ציון הקברים ועקירת הכלאיים.

תניא: אלו הן צרכי הרבים:

דנים דיני ממונות ודיני נפשות, ודיני מכות.

ופודים ערכין וחרמים והקדשות.

ומשקין את הפוטה שנסתרה עם איש אחר לאחר שקינא לה בעלה שלא תסתר עמו. (6) ושורפין את הפרה אדומה כדי לעשות מאפרה מי חטאת.

אמר רבי בא אמר רבי ירמיה בשם רב, ורבי סימון אמר בשם רבי יהושע בן לוי: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, שאין לקרות סדר פרשיות באדר ראשון. ואם קראו לא יצאו ידי חובתן.

ורב הונא רבה דציפורין אמר: הנהיג רבי חנינה בציפורין כהדא דרבן שמעון בן גמליאל, שאין קורין פרשיות אלו אלא באדר שני.

ודייקנין בדבריו: לא אמר אלא "הנהיג" רבי חנינה כרבי שמעון בן גמליאל, שהורה כן לבאים לשואלו.

הא לדרוש כן ברבים "להלכה" – לא דרש!

ואע"ג דלא דרשינן ברבים הלכה כרבן שמעון בן גמליאל שעיקר אדר הוא אדר שני, אבל לענין שמרות, אדר סתם הוא אדר שני.

כי כשבא לכתוב את תאריך השטר, אם הוא באדר ראשון כותבין אדר ראשון, ואילו באדר שני אין כותבין אדר שני, אלא אדר סתם.

רבי יהודה חולק ואומר: לא כך הוא.

ג-א אלא, הכותב שטר באדר ראשון כותב אדר

סתם. ובאדר שני כותב אדר תניין [שני]. (5)

שנינו במשנתינו: ובחמשה עשר בו מתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוות המים, ועושים כל צרכי הרבים.

כהן שם.

6. הרמב"ם פרק ד מהלכות סוטה הלכה א כתב: בחמשה עשר באדר נפנין בית דין לצורכי

5. להלכה נחלקו הראשונים: דעת הטור שסתם אדר הוא אדר הראשון וכן פסק בשולחן ערוך [חור"מ סימן מג סעיף כח]. והרמב"ם פסק כרבי מאיר, שסתם אדר הוא אדר שני, ועיין בשפתי